

Ewa Chojecka

Miasto jako dzieło sztuki

Architektura i urbanistyka Bielska-Białej do 1939 roku

W tym dziele, które jest owocem wieloletnich badań i zebrań, autorzy zwracają uwagę na rolę architektury i urbanistyki w kształtowaniu przestrzeni miejskiej. Wskazują na to, że w tym czasie, kiedy miasto było w pełni rozwinięte, nastąpiła w nim wielka zmiana. Wskazują na to, że w tym czasie, kiedy miasto było w pełni rozwinięte, nastąpiła w nim wielka zmiana. Wskazują na to, że w tym czasie, kiedy miasto było w pełni rozwinięte, nastąpiła w nim wielka zmiana.

Dedykuje tę pracę miastu, które przez wiele pokoleń było miejscem życia i twórczości. Dedykuje tę pracę miastu, które przez wiele pokoleń było miejscem życia i twórczości. Dedykuje tę pracę miastu, które przez wiele pokoleń było miejscem życia i twórczości.

Bielsko-Biała 1994

SPIS TREŚCI

WSTĘP 5

KSZTAŁT PRZESTRZENNY ORAZ ZABUDOWA BIELSKA I BIAŁEJ DO
POŁOWY XIX WIEKU 7

Założenia programowe opracowania. Sytuacja geograficzna obu miast 9

Historia Bielska od XIII do połowy XIX wieku 13

Kształt miasta średniowiecznego. Zamek i etapy jego budowy. Mecenat Sunnaghów. Ruch reformacyjny i jego skutki dla miasta. Wojna trzydziestoletnia. Budowa „Bielskiego Syjonu” w końcu XVIII wieku. Początki uprzemysłowienia na przełomie XVIII i XIX wieku. Urządzenia komunalne.

Historia Białej od XVIII do połowy XIX wieku 25

Dzieje osady rzemieślniczej i dworu starościńskiego. Prawa miejskie 1723 rok. Budowle wzniesione w XVIII i pierwszej połowie XIX wieku. Urządzenia komunalne.

W KRĘGU FASCYNACJI DAWNYMI FORMAMI SZTUKI. HISTORYZM
(1855—1896) 37

Wprowadzenie 39

Historyzm wczesny 46

Budowa kaplicy św. Anny. Przebudowa zamku bielskiego. Założenia przemysłowo-willowe. Tzw. styl arkadowy. Karol Korn i budowa synagogi.

Historyzm pełny 50

Budowa Szkoły Realnej i Szkoły Przemysłowej. Formy architektury willowej. Tzw. kostium francuski. Przebudowa kościoła ewangelickiego w Bielsku.

Historyzm późny 55

Teatr miejski projektu Emila Föstera. Bialski ratusz. Kamienice neobarokowe. Poczta. Hotel. Neobarokowa przebudowa kościoła p.w. Opatrzności Bożej.

NARODZINY NOWYCH FORM. SECESJA I WCZESNY MODERNIZM (1896—około 1914) 73

Wprowadzenie 75

Porządkowanie urbanistyczne Bielska i plany Maxa Fabianiego 78

Formy secesyjne w zespoleniu z tradycjami historyzmu 84

Rozbudowa kościoła św. Mikołaja (Leopold Bauer). Projekty Ernsta Lindnera i Teodora Schreiera (Szkoła Przemysłowa i gmach Izraelickiej Gminy Wyznaniowej). Kinoteatr Artura Corazzy. Cmentarz ewangelicki w Bielsku.

Formy secesyjne na podłożu klasycyzmu 91

Projekty Karola Korna oraz Fryderyka i Karola Schulzów.

Inne odmiany form secesyjnych 92

Wczesny modernizm 94

Szkoła żeńska Maurycego Thiena. „Café Allegri” Maxa Fabianiego. Kamienica Leopolda Bauera. Bank Austro-Węgierski. Sławomir Odrzywolski i szkoły TSL. Pasaż Komunalnej Kasy Oszczędności.

Budownictwo socjalne. Domy robotnicze i pierwsze spółdzielnie mieszkaniowe 99

Wnioski ogólne 101

AWANGARDA I TRADYCJA. KIERUNKI ARTYSTYCZNE II RZECZY-
POSPOLITEJ (1918—1939) 113

Wprowadzenie 115

Lata 1918—1928 118

Tradycje dawnych kierunków. Bank Gospodarstwa Krajowego i Dom Żołnierza Polskiego. Modernistyczne wille. Klasycyzm firmy Karola Korna (gmachy „Silesii” i Kasy Chorych). Palladianizm Wacława Nowakowskiego. Budowa Gimnazjum Polskiego. Epizod ekspresjonizmu (Straż Pożarna i Dom Oficera). Alfred Wiedermann. Gmach Banku Polskiego i przełom stylistyczny w kierunku nowoczesności. Spółdzielnie mieszkaniowe. Kolonia im. Michała Grażyńskiego.

Lata 1929—1939 136

Okres stylu międzynarodowego funkcjonalizmu. Projekty Ottona Lesickiego. Nowa formuła willi. Zabudowa ogrodu zamkowego ks. Sułkowskich. Dalsze projekty Alfreda Wiedermanna. Paweł Juraszko i nowy gmach Komunalnej Kasy Oszczędności. Styl „okrętowy” i szkoła „grazyńska”. Styl dworski. Architektura przemysłowa. Sytuacja architektury bielsko-bialskiej na tle ośrodków krajowych, szczególnie Katowic.

ZAKOŃCZENIE 161

KATALOG OBIEKTÓW 163

INDEKS NAZWISK 179

ILUSTRACJE 185

SPIS ILUSTRACJI 433

LIST OF ILLUSTRATIONS 440

VERZEICHNIS DER ABBILDUNGEN 448

SUMMARY 455

ZUSAMMENFASSUNG 471